

Nalpru gail

Nalobulat napolisulan van hən nalpru gail

Ase itos nalobulat napolisulan egai?

Datsaləboi as totesi. Len alat lotokad namitisau, ta mo galevis lunau ke aPol o aParnapas totesi, ta daməŋai galevis lunau ke aApollos totesi husur nasoran san ebutəlas mai igomah.

Itos nalobulat napolisulan egai hən nəsa?

Itosi hən alat siYesu asike ləb̄iteh dan nadəlomian lotokade lan. Isor vəsvəsaii ke, nalo siMoses tous naviolan hən natutumavan sil nəsaan, inoŋ, husur aYesu totutumav hən gai vəha-sua tovi naməkot. Salipair dan aYesu hən ləbetəlmam tətəs hən nəvide seJu gail. Ləb̄igole dereh lipanis habat sile.

Itosi moos ase?

Alat lotokad namitisau lunau ke totesi moos alat siYesu len naut sua, ale nəvanuan isobur ei lovi Ju.

Itosi ŋais mai len naut a be?

Alat lotokad namitisau luke totesi len nasihau sua len nasihau A.D. 66 vəbar A.D. 96, be ləsaləboi naut totesi lan.

- 1) Len aKristo, aGot evəhot gai (1.1-3)
- 2) AKristo iyalyal səhor aŋel gail (1.4–2.18)
- 3) AKristo iyalyal səhor aMoses mai aJosua (3.1–4.13)
- 4) AKristo evi biltihai tutumav səhor ahai tutumav pisi (4.14–7.28)
- 5) Na-kel-gati-an aGot tota gati len nəda heKristo esəhor na-kel-gati-an ta mo tota gati len nəda herivatvat gail (8.1–9.22)
- 6) Nəboŋ aKristo totutumav hən gai esəhor naviolan ideh ahai tutumav gail lototutumav həni (9.23–10.39)
- 7) Nadəlomian silat ta sutuai (11.1-40)
- 8) Nəmauran timabe hən aGot bəhəhəvur həni? (12.1–13.19)
- 9) Na-sor-tuŋ-an mai nasoruan naməkot (13.20-25)

ANatun aGot

1 ¹Sutuai tia len ahai kelkel ur gail, aGot isor vəha-sobsoibur mai atəmadat gail ta sutuai len nəvide tiltile gail. ²Len nəboŋ galegai hən nanoŋan hən navile a pan, aGot isor. Len aNatun isor mai gidato. Itabtabuh len aNatun hən natit pisi ləb̄evi esan səbon. Len aNatun, aGot igol nəmav mai navile a

pan mai natit p̄isi lan. ^a ³ANatun evi nañialan hən namənas hən nəyalyalan siGot. Ilav kot aGot, eṗitoṽ hən naḃoruan siGot. Len nasoruan hən nədaŋan san etəgau gat natit p̄isi hum lotomaie-nan. Nəboŋ togol naveveuan dan nəsaan, ebətah len navəlan nəmatu seKiŋ len nəmav a məhat. ^b

ANatun aGot iyalyal səhor aŋel gail

⁴Imaienan aGot igol aNatun iyalyal səhor aŋel gail, hum nəhes aGot tolav maii toyalyal səhor nahəsalit gail. ⁵Husur aGot sakel mai aŋel ideh ke,

“Gaiug govi aNatugw uluṁan,
daməŋai nogəm vi Təmañ.”

Ale aGot sakel mai aŋel ideh ke,

“Ginau dereh nevi Təman,
ale atenan tevi Natugw.”^c

⁶Ale tətəs am, nəboŋ aGot togol ahai a ṁo san ḃegəm vi lan navile a pan, ike,

“Aŋel p̄isi siGot lilotu həni!”^d

⁷Nəboŋ tosor husur aŋel gail, aGot ike,

“Nugol aŋel sagw gail losuṁan nəlan,
loum sagw hum nəhab towunwun.”^e

⁸Be nəboŋ tosor mai aNatun ike,

“O Got, nabiltihai bətbətah saṁ hum sekiŋ
ipāt vi sutuai sutuai,
nanoran saṁ ehum nəhai sekiŋ
gotowol hən esaṁ gail lan.

⁹Goləmas bun nanoran,

gomətahun bun nəsaan.

Imaienan, aGot tovi aGot saṁ evəhas gaiug,

eḃir naoil hən nahəhaṽuran len gaiug
səhor avan ideh gail am.”^f

¹⁰AGot ikele am ke,

“Nasuḃ, len natuḃatan gorij nəpaudesen hən navile a pan,
ale nəmav, gotoum həni hən navələṁ gəlaru.”^g

¹¹Dereh natgalen p̄isi limasig,

hum nahurabat tomatu van vaṁom.

Be gaiug dereh gitoh vi sutuai.

¹²Dereh gebul gat nəmav mai navile a pan

^a 1.2 Jon 1.3 ^b 1.3 Jon 1.14; Kol 1.17; Ipru 7.27; Mak 16.19 ^c 1.5 Psa 2.7; 2Sam 7.14

^d 1.6 Deu 32.43 ^e 1.7 Psa 104.4 ^f 1.9 Psa 45.6-7 ^g 1.10 Len naut egai nəvanuan totos nəḃe enan isor husur aGot hum tovi vanuan tokad navəlan gəlaru.

hum nahurabat naut susus,
ale gel gəlaru hum nahurabat artomatu.

Be gaiug, gəsagəgel boŋ ideh

ale nəmauran sam asike inoŋ vi sutuai.”^h

¹³Ale aGot sakel mai aŋel ideh ke,

“Gebətah tarhət nəmatu sagw,

vir nəberin naenemi sam gail pipit narieŋ gəlaru

hən ləbevi ut kəmas.”ⁱ

¹⁴Be aŋel gail lumabe? Lovi nanunun hən nauman siGot ŋai. Esəvat galit hən ləbevi tarhət silat, gai tolav kuv galit dan nəsaan hən ləbikad nəmauran vi sutuai.

Sadatirusrus vi tut dan nakitinan

2 ¹Husur natenan, datimastəgau gat nakitinan dattosəsəloŋ hənı tia, hən asike datbirusrus vi tut dani. ²Husur, len aŋel gail aGot isor, ale nasoruan san egəm vi lo, ipat tin. Ale nəvanuan tobur kotovi o sagol nəsa tokele, ipanis tonor hən nəsa togole o sagole.^j ³Imagenan, asike datbinau natenan totibau aYesu togole, nə-lav-kuvi-an dan nəsaan sidato, datigam yav dan nəpanismen siGot mabe? Nasuŋ mau ikel ur metəkav hən nə-lav-kuvi-an enan dan nəsaan, beti alat lotosəsəloŋ hənı lukel koti mai gidato ke tovi kitinan. ⁴Ale aGot am ikel uri ke tovi kitinan. Namerikel gail lotokel kot aYesu, namerikel nəvanuan lotomaŋmaŋ len gail, namerikel lotogol nədaŋan san toparpar, mai naviolan seNunun, aGot topəpehun gail tonor hən naləŋonian san, natgalen pisi lukel uri ke tovi kitinan.^k

AYesu, aNatun Nəvanuan

⁵Navile a pan begəmai, dattosor husuri gagai, aGot sariŋi len navəlan aŋel gail. ⁶Husur len natosian, len naut sua avan sua ikel koti ke,

“Got, nəvanuan lovi sa hən gəbinau galito?

Anatun nəvanuan ase hən gəbekətkəta təban?

⁷Len namityal tomidol ŋai goriŋi a pan kəkereh len aŋel gail, ale goputsani hən bikad nəyalyalan hum nəkraun sekiŋ.

⁸ Goriŋ natit pisi len navəlan.”^l

Nəboŋ aGot toriŋ natit pisi len navəlan, eriŋ natit pisi, natideh səpat. Gagai datsaris natit pisi len navəlan sal. ⁹Be nəsa dattorisı imaiegai ke: datoris aYesu, len namityal tomidol ŋai aGot “toriŋi a pan kəkereh len aŋel gail,” egəm vi vanuan. Ale datoris aGot toputsani hən bikad nəyalyalan hum nəkraun sekiŋ, husur toləŋon tosa vəsa len nəmatan, hən ke,

^h 1.12 Psa 102.25-27 ⁱ 1.13 Psa 110.1 ^j 2.2 Uman 7.53. Len naut egai ikel nadəlomian seJu gail ke, aGot ilav nalo mai aŋel gail lotolavi mai a Moses. ^k 2.4 Mak 16.17-18, 20; Uman 5.12 ^l 2.8 Psa 8.4-6

len navoian aGot toviol kēmas hāni, bēsēsəlōŋ hən nabus hən nēmatan mōs nēvanuan p̄isi. ¹⁰AGot igol natit p̄isi ale natit p̄isi ipat mōsi. Inor hən gai todañ hən aYesu toləŋŋon tosa vēmat. Husur, len na-ləŋŋon-isa-vēsa-an siYesu, aGot igol ke, aYesu egəm vi vānuan tonor hən toil a mō hən nēvanuan gail. Ale egəm vi p̄isal hən b̄ilav kuv nēvanuan b̄isob̄ur dan nēpanismen hən nēsaan salito, ale hən bēsəhar galito hən ləbēvi natun aGot hən ləb̄ikatəp̄ol hən nēyalyalan san.

¹¹AYesu igol nēvanuan gail luvēvu dan nēsaan salit gail hən ləbēvi siGot səbōn ŋai. Imaienan, aYesu mai alat gai togol lotovevu, galit p̄isi lukad aTəmalit tosua ŋai. Husur enan, nahurun aYesu səsə hən b̄ekis galit hən awawa san gail. ¹²Ikel mai aGot ke,

“Dereh nikel ur nahəsam̄ mai awawa sagw gail
hən ləb̄eləboi gaiug.

Len nəhōn nābōnbonan,

dereh nekəkai hən nə-sal-suh-gaiug-an.”^m

¹³Ikele am ke,

“Dereh nerij̄ nəlogw len aGot.”

Ike,

“Ginau eg boh mai anatumgw gail aGot toviol hən galit mai ginau.”ⁿ

¹⁴Imagenan, husur anatum gail len nadəlōmian lotokad nēda mai nibelito, aYesu am ep̄itov̄, egəm vi vānuan suñan galito. Egəm vi vānuan hən ke, len nēmatan san, natəmat totəgau gat nēdaŋan hən nēmatan, b̄evi ut kēmas. ¹⁵Len naṽide enan, alat lotomətahw len nēmatan len nēmauran kavkav salito, aYesu igol alat lotovi slev sinamətahwan enan, lumakuv dani. ¹⁶Imasil ke aYesu savi tarhət siaŋel gail, be evi tarhət sinəpasusan siApraham gail. ^o ¹⁷Husur enan, aGot ike aYesu tesuñan nēbathudud nadəlōmian san len naṽide p̄isi hən b̄egəm vi b̄iltihai tutumav, nəlon b̄itaŋis nēvanuan gail, ale hən b̄idaŋ len nəsa aGot toriŋi len navəlan. Egəm vi b̄iltihai tutumav hən b̄etutumav sil nēsaan sinəvanuan gail hən aGot b̄erub̄at galit dan nēsaan salito. ^p ¹⁸Bathut aYesu toləŋŋon tosa nəbōŋ aSetan totaltal sob̄uer ke tigol nēsaan, gai eləboi b̄evi tarhət salito nəbōŋ aSetan b̄italtal ke ligol nēsaan.

AYesu iyalyal səhor aMoses

3 ¹Imagenan bathudud məttovi siGot səbōn, aGot ekis ginamit mai gamito hən datbēvi lan nēmav. Mitinau vahvahur aYesu egaii, evi ahai pispisul siGot mai ab̄iltihai tutumav dattokel ur nadəlōmian dattokade lan. ²AYesu idaŋ len aGot totabtabuh lan, igol nəsa tokele, suñan aMoses todaŋ len aGot hən b̄ekətkəta təban naim siGot tovi alat siGot. ^q

^m 2.12 Psa 22.22 ⁿ 2.13 Isa 8.17-18 ^o 2.16 Isa 41.8-9 ^p 2.17 Flp 2.7; Ipru 5.2, 4.14-15, 7.26-28; Lev 4.20, 26, 35, 16.6, 10-11 ^q 3.2 Num 12.7

³AGot ebunusi ke, aYesu inor hən nə-sal-suhi-an səhor aMoses, hum nəvanuan na-um-im-an tonor hən nə-sal-suhi-an səhor naim toum həni.
⁴Husur naim p̄isi ikad nəvanuan na-um-im-an toum həni, be aGot eum hən natit p̄isi. ⁵AMoses idaŋ len aGot hum nəvanuan nauman tokətkəta təban naim siGot tovi nəvanuan san gail. Nəsa aMoses togole ehum nasoruan kəta tokel kot nəsa aGot b̄ikele balai. ⁶Be aKristo tovi aNatun aGot idaŋ len aGot, ale naim kəvkəv siGot ipat len nəvelan. Ale datovi im san. Datb̄eil b̄ur namətahwan, datb̄etəgau gat nə-vatvat-viri-an dattokade len aKristo, ale datb̄ēviv həni, datovi vanuan san gail, datovi im siGot.

Na-sor-vəsvəsaii-an hən Nəbē 95

- ⁷Imagenan, ehum aNunun aGot tokele, ike,
 “Daməŋai, mətbesəsəloŋ hən nadolon aGot,
⁸ nəlomit timabur, sa-nəkadumit tihaihai
 suŋan atəmamit gail ta sutuai lotohaihai
 nəboŋ lotopair dan ginau,
 lototaltal kitev nədaŋan sagw ke imabe
 len naut masmas toḃəbesw.
⁹ Len naut ei atəmamit gail ta sutuai
 lukoblen kitev nədaŋan sagw ke tomabe,
 luke leris nədaŋan sagw,
 ale len nasihau gail van vəbar nasihau tovi 40 lorisi len nəsa notogol
 gail.
¹⁰ Husur enan nəlogw epəŋas naur enan, ale nuke,
 ‘Akis nəlolit ipair dan ginau,
 ale ləsaləboi səhot nəvide sagw gail.’
¹¹ Ale len nəlol paŋpaŋ sagw,
 nuta gat na-kel-gati-an sagw len nahəsagw ke,
 ‘Asike loḃis len naut nəŋavŋavan sagw boŋ ideh.’ ”
¹² Bathudud nadəlomian, mətələləgau ke gamit ideh asike ikad nəsaan
 len nəlon, asike nəlon ipar dəlomian. Sa-nəlomit timaienan hən b̄ipair
 hən gamito dan aGot tovi nəkadun nəmauran. ¹³Be mitigol mətələŋon
 tivoi am len nəlomit gabag akis, len nəboŋ p̄isi dattokisi hən “damə-
 ŋai,” sal, hən nagəgərasan hən nəsaan asike b̄igol gamit ideh b̄ihaihai
 dan aGot. ¹⁴Husur datb̄etəgau gat nadəlomian dattokade len aKristo van
 vəbar nagilen, hum dattogole nəboŋ dattotub̄at riŋ nəlodat lan, namilen
 ke dattokatəp̄ol mai aKristo len nəsa tovi esan.
¹⁵Hum natosian siGot toke,
 “Daməŋai, mətbesəsəloŋ hən nadolon aGot,
 nəlomit timabur, sa-nəkadumit tihaihai,

suṃan atəmamit gail ta sutuai lotohaihai
nəboŋ lotopair dan aGot.”^s

¹⁶Nəvanuan lotosəsəloŋ hən nadolon aGot ale lotopair dani, as galito? Lovi vanuan gail aMoses tosəhar galit dan naut a Ijip. ¹⁷Ale len nasihau gail van vəbar nasihau tovi 40, nəlon aGot epəŋas as galito? Nəlon epəŋas alat lotogol nəsaan, nibelit lototeh, lotomat len naut masmas toḃəḃesw. ¹⁸Ale nəboŋ aGot toke, “Asike loḃis len naut nəŋavŋavan sagw boŋ ideh,” isor mai as galito?^t Ikel naten mai alat ləsagol husur nəsa tokel mai galito.” ¹⁹Imaienan, datobunusi ke, husur lotopar dəlomian lan, ləsələboi ləḃəḃis len naut nəŋavŋavan san.

4 ¹Na-kel-gati-an siGot hən datḃəḃis len naut nəŋavŋavan san ipat sal. Imagenan, datimasələgau, datemətahw ke gamit ideh asike ḃəḃis lan. ²Husur na-kel-uri-an tovoi hən nəŋavŋavan enan, gidat am datosəsəloŋ həni suṃan galit ta sutuai. Be nasoruan enan savi tarhət salito husur losəsəloŋ kəmas həni ŋai, ləsasəsəloŋ həni len nadəlomian.” ³Husur gidat dattokad nadəlomian lan datoḃis len naut nəŋavŋavan san. Galit am, ehum aGot toke,

“Ale len nəlol paŋpaŋ sagw,

nuta gat na-kel-gati-an sagw len nahəsagw ke,

‘Asike loḃis len naut nəŋavŋavan sagw boŋ ideh.’”^w

Ekəmaienan naut kəmas nauman san gail tohav nəboŋ togol navile a paŋ tonoŋ. ⁴Husur len naut sua len natosian siGot, isor husur nəmariboŋ na-vəha-məlevru-an, ike, “Len nəmariboŋ na-vəha-məlevru-an, aGot iŋavŋav dan nauman san piŋi.”^x ⁵Ale hum tokele tia, “Asike loḃis len naut nəŋavŋavan sagw boŋ ideh.”^y ⁶Imaienan, naut enan ipat sal mōs nəvanuan galevis hən ləḃəḃis lan. Ale alat ta mō lotosəsəloŋ hən na-kel-uri-an tovoi hən nəŋavŋavan enan, ləsəḃis lan husur ləsagol husur nəsa aGot tokele. ⁷Ale aGot eriŋ nəboŋ sual am, ekisi hən “Daməŋai.” Len nəboŋ tohusur habat həni, len nəḃe siTevit, aGot ikel nəsa tokele a mō, ike,

“Daməŋai, mətḃəsəsəloŋ hən nadolon aGot,

nələmit timaḃur, sa-nəkadumit tihaihai.”^z

⁸Mitinau aJosua nəboŋ tosəhar nəvanuan gail vi lan naut aGot tokel gati ke likade. Gai tagol nəvanuan gail lətəkad nəŋavŋavan hum aGot tokel gati, asike aGot tasor a tahw husur nəboŋ tile hən nəŋavŋavan.”^a

⁹Imagenan, nəŋavŋavan ipat sal mōs alat siGot, hum nəŋavŋavan siGot len nəmariboŋ na-vəha-məlevru-an. ¹⁰Husur nəvanuan toḃis len nəŋavŋavan siGot, iŋavŋav dan nauman san, suṃan aGot toŋavŋav dan nauman

^s 3.15 Psa 95.7-8 ^t 3.18 Psa 95.11 ^u 3.18 Hən naves 16-18, ris Num 14.1-35 ^v 4.2 Len natosian galevis ta sutuai ike: *Be nasoruan enan savi tarhət salito husur ləsəkad nadəlomian silat lotosəsəloŋ husur aGot.* ^w 4.3 Psa 95.11 ^x 4.4 Gen 2.2 ^y 4.5 Psa 95.11

^z 4.7 Psa 95.7-8 ^a 4.8 Deu 31.7; Jos 22.4

san nəboŋ togoɫ navile a pan tononŋ. ¹¹Imagenan, datehisi hən datbēbis len naut nəŋavŋavan enan. Gidat ideh satiteh, satigoɫ tətōv hən atəmadat ta sutuai ləsagoɫ husur nəsa aGot tokele.

¹²Husur nasoruan siGot imaur, igol nəsa aGot tosor mōsi. Ikan səhor naβu nəbalan ideh tokan naut toru. Etiv pəpəhun nəmauran dan nanun, nakobkob dan nəsa topat βurhubələshw. Eləboi βəpəpəhun navoian dan nəsaan len nənauan mai natit nəvanuan tonaunau gail lotosusuah len nəlon nəlolito. ¹³Səkad natideh tosusuah dan aGot, be natit pisi səkad nə-kabut-gole-an am, ipərpar hən aGot βəkəta bunusi. Ale gai boh, datimaskel natit pisi dattogole maii.

AYesu, abiltihai tutumav toyalyal

¹⁴Imagenan, husur dattokad abiltihai tutumav toyalyal, aYesu, aNaton aGot tobis len nəmav, il len nəhon aGot, datetəgau gat nadəlomian dattokel uri ke dattokade. ¹⁵Husur datukad abiltihai tutumav toləŋon tosa mai gidato nəboŋ datsədaŋ. Len naβisal pisi aSetan italtal ke atenan tiɫol nəsaan, epitoβ hən totaltal ke datigoɫ nəsaan. Be gai sagol nəsaan, ebuer lan. ¹⁶Beti, len na-il-βuri-an, dategəm pəpadaŋ hən nabiltihai bətbətah siGot. Dategəm pəpadaŋ hən aGot toviol kəmas hən navoian, hən nəlon βitaŋis gidato, mai hən βeviol hən navoian mai gidato nəboŋ datβipar vi-tarhəte-an.

5 ¹AGot ilekis hən abiltihai tutumav dan nəvanuan gail, ale itabtabuh len atenan hən βisor salito len nəhon. Abiltihai tutumav evi pīsal salito van hən aGot. Abiltihai tutumav eviol hən naviolan gail mai aGot, ale etutumav hən narivatvat gail sil nəsaan sinəvanuan gail.^b ²Ale abiltihai tutumav eləboi βikad naβide βemədau van hən nəvanuan gail lototətan, lotoyar lab dan nakitinan, husur gai am igol nəsaban akis suŋan galito. ³Husur enan etutumav m̄au sil nəsaan san gail mai nəsaan salit gail.^c ⁴Avan ideh saləboi βiβat nəhes hən βegəm vi biltihai tutumav gai səβon. Be ipat len aGot səβon hən βekisi, hum tokis aAron sutuai.^d

⁵Len naβide tomaienən, aKristo səβon səβat nəhes hən βegəm vi biltihai tutumav. Be aGot ikel maii ke,

“Govi Natugw,
daməŋjai nogəm vi Təmañ.”^e

⁶Ale len naut tile am ike,

“Govi ahai tutumav vi sutuai,
suŋan aMelkisetek tovi ahai tutumav ta sutuai.”^f

⁷Len nəmauran san len navile a pan, aYesu isor tuβ van hən aGot toləboi βilav kuvi dan nəmatan. Eŋiri hən βevi tarhət san, ikai habat,

^b 5.1 Nəboŋ nəvanuan togoɫ nəsaan, nəpanismen tonor hən nəsaan evi matan. Ale lotutumav hən narivatvat hən nəmatan san bigel nəmatan tonor hən nəvanuan sil nəsaan togole.

^c 5.3 Lev 9.7 ^d 5.4 Exo 28.1 ^e 5.5 Psa 2.7 ^f 5.6 Psa 110.4

namətarur san isel, ale husur toriŋ gai len navəlan aGot len nalo-tuan, aGot esəsəloŋ həni.^g ⁸Naut kəmas aYesu tovi aNatun aGot, len na-ləŋon-isa-vəsa-an san gail, eləboi səhot namilen na-gol-husur-nəsa-aGot-tokele-an. ⁹Ale nəboŋ togol natit pisi aGot toriŋi hən biŋgole tonon, egəm vi kadun nə-lav-kuvi-an dan nəpanismen hən nəsaan, nəkadun nəmauran vi sutuai mōs nəvanuan pisi lotogol husur nəsa tokele. ¹⁰Ale aGot eriŋi hən biŋvat nəhes abiltihai tutumav, hum aMelkisetek tovi ahai tutumav ta sutuai.

Mitimatmatu len nadəlomian hən asike mətuteh dani

¹¹Namtukad natit isobur hən namtbikel husur natenan, be idaŋ hən namtbisor vəsvəsaii husur mətumanmaneh hən mətbeləboi səhoti. ¹²Gamit mətukad nadəlomian sutuai tia wake mətsavi hai pusan sal. Hən nəsa? Be mətoloŋon ke avan ideh teŋusan gamit tətəs am, tuŋat hən naki-tinan metəkav lotomədmədau len nasoruan siGot. Mətosuŋan natuhtətai ŋai tosus, saləboi bihan nəhanian todaŋ sal. ¹³Husur avan ideh tomaur len nasus ŋai, etətan hən nəsa tonor mai nəsa tosa, husur evi amas o likob sal.^h ¹⁴Be nəhanian todaŋ evi hanian hilat lotomatmatu, galit lotoləboi səhot natilean hən nəsa tonor dan nəsa tosa bathut lotogolgole akis gol ke lukad namitisau lan.

6 ¹Imagenan, naŋusanan metəkav husur aKristo, dateriŋi husur dattoləboii tia. Ale datimatmatu len aYesu Kristo. Sadatetuŋat len nəpaudesen hən naŋusanan tətəs am. Datoləboii ke datimaspair dan nəsa dattogole lotolav gidat vi lan nəmatan. Datoləboii ke datimasriŋ nəlodato len aGot. ²Datoləboi naŋusanan husur nəbaptaisanⁱ, mai naŋide hən dattoriŋ navələdato len nəvanuan hən bikad aNunun aGot. Datoləboi naŋusanan husur na-le-məhat-an dan nəmatan, mai nəboŋ aGot bəpəpə-hun navoian dan nəsaan.^j ³Naŋusanan galenan lipat. Ale aGot bidaŋ həni, datetibau len aKristo, datimatmatu lan!

⁴Nəvanuan gail lotoriŋ nəlolit len aYesu Kristo tia, ləberiy gaŋbulani, naŋisal hən ləbetəlmam, hən ləbipair dan nəsaan salit tətəs am, ebuer. Nəboŋ naŋial siYesu tohut nəmargobut dan nəlolito, nəboŋ lototuŋat ləboi naviolan togəm len nəmav, nəboŋ lotokatəŋol mai aNunun aGot, ⁵nəboŋ lotoləboi navoian hən nasoruan siGot, nəboŋ lotosəsəloŋ hən nədaŋan hən nəboŋ bəgəmai len natohan pipihabəlan aGot, ⁶galit lotoriŋ nəlolit len aYesu Kristo tia, ləberiy gaŋbulani, naŋisal hən ləbetəlmam, hən ləbipair dan nəsaan salit tətəs am, ebuer. Lomədas bun galito, husur,

^g 5.7 Mat 26.36-46; Mak 14.32-42; Luk 22.39-46 ^h 5.13 Hən naves 12-13, ris 1Kor 3.2

ⁱ 6.2 Len naut egai, naKristen gail lukad nəbaptaisan ale nakəkasian mōs naveveuan evi naŋide seJu gail, be len nasoruan ta Kris luke baptaisən hən gəlar pisi. ^j 6.2 Uman 18.25, 19.3-6

ehum lotoṗos gat aNatun aGot len nēhai balbal tētas, ale riṅ nahur sasa len gai len nēhon nēvanuan gail.^k

⁷Mitinau nētan. Nēboṅ naus tous daṅjir lan, nētan enan edim naus enan, natit gail lutov, luṽan hēn nēvanuan gail lotomabul nēhanian len nētan enan lēḃihan. Nētan enan aGot ivoi hēni, ehēhāvur hēni. ⁸Be nētan ḃisa, hēn natit tohum nēhau mai nēhai lotokad nasunite ṅai lēḃitov lan, nētan enan evi ut kēmas, savoi hēn natideh. Hum ma aGot ḃisemale hēni. Len nagilen, nēhab dereh tihani.^l

⁹Gamit namttolēmas bun gamit ṗisi, naut kēmas namttokēmaienan, namtsēkad nē-lon-uri-an ideh len gamito. Namtolēboii ke, mēttokad nāvīt gail lotovoi am: nādēlomian samit mai nāvīde samit tonor hēn alat aGot tolav kuv galit dan nēpanismen sil nēsaan salito. ¹⁰Husur aGot inor buni. Asike nēlon iḃoṅboṅ hēn nauman samito, mai na-lēmas-buni-an samito hēn nahēsan. Arumasil nēboṅ mēttovi tarhēt sinēvanuan san gail, hum mēttogole tia, ale hum mēttogol tabtab hēni sal. ¹¹Be namtolēṅon masuṽ ke, gamit ṗisi mitidaṅ len aGot magenan van vēbar nagilen hēn mēḃelēboi buni ke, dereh mitikad ṗis nēsa mēttovatvat viri. ¹²Samtipetēmas, be mitigol tētōṽ hum alat lotokad nēsa aGot tokel gati. Len nādēlomian mai na-toh-mēdauan, ludaṅ ḃur nēmauran todaṅ vir lēḃikad nēsa aGot tokel gati.

Datolēboi datḃeil gēgat len na-kel-gati-an siGot

¹³Nēboṅ aGot tota gat na-kel-gati-an san van hēn aAraham, husur sēkad nēhes ideh toyalyal sēhor esan, aGot ita gat na-kel-gati-an san len nahēsan gabag. ¹⁴Ikel mai aAraham ke, “Nokitin, dereh nivoi hēn gaiug. Dereh neviol hēn nēpasusan mai gaiug hēn lēḃegēm vi bathudud ḃisoḃur vēha-sōḃsoḃur am”^m ¹⁵Beti len nē-daṅ-ḃuri-an san aAraham itoh mēdauebēlav, ale ikad nēsa aGot tokel gati.ⁿ ¹⁶Nēboṅ nēvanuan gail lotota gat na-kel-gati-an ideh, luta gati len nahēsan nēvanuan totibau sēhor galito. Nē-ta-gati-an enan igol na-kel-gati-an enan eil gēgat, emēlas. Nēvanuan gail lolēboii ke tovi kitinan, ale lēsalēboi lēḃisor balbal husuri am. ¹⁷Len nāvīde tomaienān, aGot ita gat na-kel-gati-an san hēn alat lēḃikad nēsa tokel gati lēḃelēboi buni ke, nē-nau-utaut-an san asike egēgel ḃoṅ ideh. ¹⁸AGot ikel na-kel-gati-an ale ita gati len nahēsan. Nateru enan arsalēboi arḃegēgel ḃoṅ ideh husur aGot salēboi ḃelibliḃoṅ ḃoṅ ideh. Imaienān, len eru enan, gidat dattosaḃ naut nasusuahan len gai, datolēṅon ivoi habat am len nēlodato hēn datḃetēgau gat nē-vatvat-viri-an len nēsa aGot tokel gati ke, datḃikade balai.^o ¹⁹Datukad nē-vatvat-viri-an enan hum naga hēn nēmauran sidat gail, ekir gēgat, ale datolēboi datḃeriṅ nēlodat lan. Ta mō len naim siGot, ikad nabiltikaliko totahētah kēkol hēn naut tolo dan

^k 6.6 Ipru 10.26 ^l 6.8 Gen 3.17-18 ^m 6.14 Gen 22.16-17 ⁿ 6.15 Gen 17.1-2, 18.10, 21.5
^o 6.18 Num 23.19

nəvanuan gail. Be len nə-vatvat-viri-an enan, səkad natideh totahətah gol gidato dan aGot,^p 20 husur aYesu eil a mō, eḅisutur sidato tia. Egəm vi biltihai tutumav sidato vi sutuai suḅan aMelkisetek ta sutuai.^q

AMelkisetek ahai tutumav

7 ¹AMelkisetek eg boh evi kiḅ hən nābiltivile Salem, ale evi ahai tutumav siGot, aGot toyalyal buni. AMelkisetek ebubur mai aAraham nəboḅ aAraham totəlmam dan nābiltiḅalan tosəhor nakiḅ tovat lan, ale eus aGot hən ḅivoi hən aAraham. ²Ale aAraham ilav mai aMelkisetek nahudhut tosua dan tosəḅavur hən natit ḅisi totariv kuv gail dan alat toḅal mai galito.^r (Nahəsən aMelkisetek, namilen ke, “aKiḅ hən nanoran,” ale husur tovi kiḅ hən naut a Salem, namilen ke, “aKiḅ hən natəmat.”) ³Səkad na-tos-gati-an hən atəman, anan, nəvanuan ideh len nəbathuyah san, nəboḅ hən nəpasian san o nəmatan san.^s Esuḅan aNatun aGot; evi biltihai tutumav vi sutuai.

⁴Mitinau nəyaljalan siMelkisetek. Bathut nəyaljalan siMelkisetek, aAraham, aḅilitəmadit ta sutuai ilav mai aMelkisetek nahudhut tosua dan tosəḅavur hən natit ḅisi tokade dan nābiltiḅalan. ⁵Ale ahai tutumav gail len nəpasusan siLevi, nalo siMoses ikel buni ke limastariv nahudhut tosua dan tosəḅavur hən natit ḅisi nəvanuan gail lotokade, naut kəmas lotoḅitḅitoḅ, lotovi wawa salit gail lotopat len nəpasusan siAraham.^t ⁶Be aMelkisetek savi len nəpasusan siLevi, be itariv nahudhut tosua dan tosəḅavur tovi siAraham. Ale aAraham tokad na-kel-gati-an siGot, aMelkisetek eriḅ navoian siGot lan. ⁷Səkad nə-lon-uri-an ideh ke, nəvanuan toriḅ navoian siGot len nəvanuan tile, gai ikad nəyaljalan səhor enan gai toriḅ navoian siGot lan. ⁸Ahai tutumav gail lototariv nahudhut tosua dan tosəḅavur, lovi vanuan ḅai lotoləboi ləḅimat. Avil aMelkisetek totariv nahudhut tosua dan tosəḅavur, lukele ke tomaur sal. ⁹Nəboḅ aAraham tolav nahudhut tosua dan tosəḅavur mai aMelkisetek, hum ma dattoləboi datḅike, nahəmar aLevi len nəpasusan siAraham lototariv nahudhut tosua dan tosəḅavur, galit am lulavi mai aMelkisetek. ¹⁰Husur nəboḅ aMelkisetek tobubur mai aAraham, ləsəpas aLevi sal. Be aLevi evi tosua len nəpasusan siAraham, ale evi aAraham tolav nahudhut tosua dan tosəḅavur mai aMelkisetek.^u

¹¹Nəboḅ aGot tolav nalo mai alat a Israel, itabtabuh len nahəmar aLevi hən ləḅevi ahai tutumav ləḅeil a mō hən nəvanuan gail hən ləḅehusur nalo enan. Be nauman sihai tutumav galenan sanor hən ḅigol nəvanuan ḅinor len nəhon aGot. Be nauman sihai tutumav galenan tagol nəvanuan

^p 6.19 Lev 16.2 ^q 6.20 Ipru 4.14; 2.7; Psa 110.4 ^r 7.2 Hən naves 1-2, ris Gen 14.17-20

^s 7.3 Nasoruan siGot sakel ur atəman mai anan aMelkisetek, gol ke esuḅan səkade.

^t 7.5 Num 18.21 ^u 7.10 Namilen ke aMelkisetek evi ahai tutumav toyalyal səhor nahəmar aLevi len natit ḅisi.

tanor len nəhon aGot, imabe aGot totabtabuh len ahai tutumav tile hən bigel galito, ahai tutumav tosuṃan aMelkisetek be sasūṃan aAron len nahəmar aLevi? ¹²Husur nəboŋ tokad nagəgelan len nəvanuan tovi ahai tutumav gail, nalo am egəgel. ¹³Husur ahai tutumav dattosor husuri, egəm len nahəmar tile am, ale avan ideh len nahəmar enan saum hum ahai tutumav təban nəmel tutumavan boŋ ideh. ¹⁴Husur imasil ke aMasta sidato topat len nəpasusan seJutah, ale nəboŋ aMoses tosor husur ahai tutumav gail, sakel natideh husur nahəmar enan.”

AYesu esuṃan aMelkisetek

¹⁵Be gagai datoləboii ke ahai tutumav tile am tosuṃan aMelkisetek egəm tia. ¹⁶AYesu egəm vi ahai tutumav, be savi husur nalo tokel ke nəbathuyah san tonor hən nəbathuyah sihai tutumav gail. Egəm vi hai tutumav husur nədaŋan hən nəmauran san saləboi bimasig boŋ ideh, ipat vi sutuai. ¹⁷Husur natosian siGot ikel husuri ke,

“Govi hai tutumav vi sutuai,
suṃan aMelkisetek

tovi hai tutumav ta sutuai.”^w

¹⁸Imaienan datoləboii ke, nalo ta ṃo husur ahai tutumav gail, aGot igele husur sədaŋ, savi tarhət sivan ideh. ¹⁹Husur ke, naut kəmas dattogol husur nəsa nalo tokele, saləboi bigol datbinor len nəhon aGot. Ale aGot igol naṃisal tile am, nə-vatvat-viri-an tovoi buni səhor nalo, ale nə-vatvat-viri-an enan igel nalo enan. Ale len nə-vatvat-viri-an enan, datoləboi datbegəm pəpadaŋ hən aGot.

²⁰Nəboŋ aGot togol naṃisal veveu enan, ita gati len nahəsan. Nəboŋ togol nəpasusan siAron lotovi ahai tutumav gail, səta gati len nahəsan. ²¹Avil nəboŋ togol aYesu togəm vi ahai tutumav, aGot ita gati len nahəsan, ike,

“Nasuḃ ita gat na-kel-gati-an len nahəsan,
ale asike egəgel hən nənauan san boŋ ideh, ike,
‘Govi hai tutumav vi sutuai.’”^x

²²Bathut nə-ta-gati-an hən na-kel-gati-an enan siGot, ipat len navəlan aYesu ṃau hən bigol piṣ na-kel-gati-an veveu enan. Ale na-kel-gati-an veveu enan ivoi səhor ta ṃo aGot tokel gati mai alat a Israel.

²³Datinau na-kel-gati-an ta ṃo. A ṃo ikad ahai tutumav galenan lotosobur tia, husur nəmatan salito igol nauman salit gail inoŋ. ²⁴Avil husur aYesu tomaur vi sutuai, gai evi ahai tutumav vi sutuai. ²⁵Imaienan, alat lotogəm hən aGot len aYesu, eləboi bilav kuv kavkav hən galito dan nəpanismen tonor hən nəsaan salito. Husur aYesu imaur vi sutuai hən bisor salito len nəhon aGot.

^v 7.14 Mat 1.1-3; Luk 3.33 ^w 7.17 Psa 110.4 ^x 7.21 Psa 110.4

²⁶AYesu *m̄*au evi *ā*biltihai tutumav tonor hən gidato, husur itoh a tut dan nəsaaan hum aGot tohəhəvur həni, səkad natideh tosa lan, iveveu, nəsaaan ideh sagol s**ā**ib**ī**ḡ**ī**ḡal. Etile dan nəvanuan nəsaaan gail, imakuv dan galito, ale aGot eputsani vi məhat səhor nəmav. ²⁷Gai sahum *ā*biltihai tutumav tile gail. Akis lotutumav hən narivatvat sil nəsaaan salito, beti a tahw, lotutumav sil nəsaaan sinəvanuan gail. Be aYesu etutumav hən gai hən *ḡ*ilav kuv nəvanuan gail *ḡ*isi dan nəpanismen sil nəsaaan salito. Igol vəha-sua həni ḡai. Ale nəboḡ totutumav hən gai gabag natutumavan enan ikabut gol *ḡ*is nəsaaan.^γ ²⁸Nalo siMoses itabtabuh len ahai tutumav gail ləsədaḡ husur lotovi vanuan tin, lugol nəsaaan. Be na-kelgati-an aGot tota gati len nahəsən egəm a tahw len nalo, itabtabuh len aYesu, aNaton, nəsaaan toḡuer lan, tovi ahai tutumav vi sutuai.

*ā*biltihai tutumav hən na-kel-gati-an veveu

8 ¹Namilen nəsā namttokele imaiegai ke: datukad *ā*biltihai tutumav sua tonor hum notokele. Ebətah tia len nətarihət nəmatu hən n**ā**biltihai bətbətah se**K**iḡ len nəmav.^z ²Eum ei len naut tolo len nəmav, naim nətāḡolen kitin hən nalotuan Nasuḡ aGot toum həni, nəvanuan saum həni.

³Ahai tutumav *ḡ*isi, aGot itabtabuh len galito hən ləḡeviol hən naviolan gail maii, ale hən ləḡetutumav van həni. Len n**ā**vide tomaienān, imasil ke *ā*biltihai tutumav sidat *m̄*au, gai am ikad natsua hən ḡetutumav həni. ⁴Gai tətah gegai len navile a pan, asike tavi ahai tutumav, husur ikad nəvanuan gail tia lototutumav hən naviolan gail van hən aGot hum nalo tokel buni. ⁵Ahai tutumav galenan lugol nauman salito len naim nalotuan tovi natətoḡan mai nənahənah hən nəsā tohum topat len nəmav. Husur enan, nəboḡ aMoses pəpadaḡ hən ḡeum hən naim nətāḡolen, aGot ikel nalələḡauan maii ke, “Gigol vahvahur natit *ḡ*isi tinor husur nəḡlan notoḡusan gaiug həni tia len n**ā**vehuh.”^a ⁶Be gagai, aYesu, *ā*biltihai tutumav sidato, ikad nauman tovoi buni səhor nauman sihai tutumav gail ta *m̄*o. Len n**ā**vide tomaienān, na-kel-gati-an toil gəgat len aYesu, ivoi buni səhor na-kel-gati-an tovi nalo ta *m̄*o. Husur na-kel-gati-an veveu enan eil gəgat len nasoruan tovoi səhor ta *m̄*o.

⁷Husur na-kel-gati-an ta *m̄*o təhau, na-kel-gati-an veveu asike tagele.^b ⁸Be aGot ikel ur nəsaban len nəvanuan seIsrael gail ike,

“Len nəboḡ ḡegəmai,
dereh nita gat na-kel-gati-an veveu
notokel mai nəvanuan naut a Israel mai a Jutah.

⁹Asike ehum na-kel-gati-an
notokel gati mai atəmalit ta sutuai,

^γ 7.27 Ipru 5.3; Lev 9.7 ^z 8.1 Psa 110.1 ^a 8.5 Exo 25.40 ^b 8.7 Exo 24.3-8

- nəboŋ nototəgau navəlalito,
 hən nəbesəhar galito dan naut a Ijip.
 Bathut ləsatəgau gat na-kel-gati-an sagw ta m̄o,
 imaienan nəlogw iḃov hən galito.”
- ¹⁰ Ale ginau Nasuḃ aGot nekəmaiegai ke,
 “Len nəboŋ b̄egəmai,
 dereh nita gat na-kel-gati-an egai
 nikele mai nəvanuan naut a Israel ke:
 Dereh neriŋ nalo sagw gail len nənauan salito,
 ale nitos gat gail len nəlolito.
 Dereh nevi aGot salito,
 ale levi vanuan sagw gail.
- ¹¹ Ale asike lupar ləboian len ginau,
 hən nəvanuan b̄ēvusan avan tile totoh pəpadaŋ həni,
 o hən nəvanuan b̄ēvusan aḃan am ke,
 ‘Geləboi Nasuḃ aGot!’
 Husur nəvanuan p̄isi dereh leləboi ginau,
 alat lotovi ut kəmas mai nəvanuan totibau, galit p̄isi.
- ¹² Husur dereh neruḃat galit dan nəsaan salito,
 ale asike nunau təlman hən nəsaan salit gail boŋ ideh am.”^c
- ¹³ Nəboŋ aGot tokis na-kel-gati-an egai hən “na-kel-gati-an veveu,” igel
 na-kel-gati-an ta m̄o gol tovi ut kəmas. Namilen ke, natit tovi ut kəmas,
 togəmə matu, asike idareh, tēbuer.

Nəvide hən nalotuan ta m̄o

9 ¹ Mitinau na-kel-gati-an siGot ta m̄o. Ikad nalo gail hən nalotuan mai naut
 sua tolo len navile a pan. ² Loum hən naim nətaḃolen enan. Ikad nabiltikaliko
 totahətah kəkol hən togol naruḃ toru. Len naruḃ sua, bopita, ikad nametəlai
 paspasil toil, namial toməlevru lotopaŋ lan, mai natev sua mai nabəta lotoviol həni
 mai aGot. Naruḃ enan lokisi hən Naut Tolo.^d ³ Beti naruḃ tarhəb̄iltikaliko lohoim
 lokisi hən Naut Tolo Masuḃ.^e ⁴ Len naruḃ enan ikad nəmel tutumavan nagol loto-
 tutumav hən nəhai pəhas lan. Ale ikad nabokis lotoḃos gat nagol hən tokabut gole
 ale lokis nabokis enan hən Nabokis hən Na-kel-gati-an aGot tota gati. Būrhulon
 Nabokis ikad nabiliwai nagol nəmanna tosuh lan, mai nəhai nəyaran siAron
 todum̄oh, mai nəvat papav aGot totos gat na-kel-gati-an san lan.^f ⁵ A məhat hən
 Nabokis ikad nakerupim^g hən namənas siGot, nəhabəlalaru lotosəsah gol namətan
 Nabokis tovi naut aGot toruḃat nəsaan dan nəvanuan gail lan. Be namtsaləboi
 namtbisor vəsvəsai p̄is natgalen gagai.^h

^c 8.12 Jer 31.31-34 ^d 9.2 Exo 26.1-30, 25.23-40 ^e 9.3 Exo 26.31-33 ^f 9.4 Exo 16.33,
 25.10-16, 30.1-6; Num 17.8-10; Deu 10.3-5 ^g 9.5 *Nakerupim* evi natit tomaur tokad nəha-
 bəlan toru. ^h 9.5 Exo 25.17-22

⁶Ŋa nəboŋ lotoutaut p̄is natgalenan maienan, ahai tutumav gail lōb̄is akis len naruṃ bopita hən ləb̄igol nauman salito ṃos nalotuan.ⁱ ⁷Be ab̄iltihai tutumav səb̄on eḃis len Naut Tolo Masuṽ vəha-sua ŋai len nasi-hau p̄isi. Len nəboŋ enan eviol hən nəda mai aGot sil nəsaan san gabag mai nəsaan nəvanuan lotogolgole len natətanen salito.^j ⁸Len natgalenan aNunun aGot igol imasil ke, nəboŋ naim nətaḃolen topat sal, naḃisal hən avan ideh b̄eḃis vi lohoim len Naut Tolo Masuṽ səkamis. ⁹Natenan ehum nasoruan kəta ṃos nəboŋ ta daməŋai. Husur naviolan gail mai narivatvat ahai tutumav lototutumav hən gail ləsaləboi ləb̄igol nəlon nəvanuan lotolotu b̄imasil. ¹⁰Husur nəkadun naṽide hən naviolan mai natutumavan evi nalo hən nəhanian, namunian mai nakəkasian ṃos naveveuan. Nalo galenan lovi hən niben nəvanuan ŋai. Ale nalo galen lupat van vəbar nəboŋ aGot togol naṽide veveu.

¹¹Nəboŋ aKristo togəm vi b̄iltihai tutumav hən natit lotovoi lotovisi tia, eḃis len naim nətaḃolen toyalyal mai tonor səhor ta ṃo. Naim nətaḃolen enan, avan ideh saum hən hən navəlan, ale savi natideh topat len navile eg a pan. ¹²Nəboŋ aKristo toḃis len Naut Tolo Masuṽ, saḃis len nasihau p̄isi hum ab̄iltihai tutumav ta ṃo lotogole. Ao, eḃis vəha-sua ŋai husur səlav nəda hinani mai nəda hetuh̄buluk vi lohoim hən b̄ekəkas kuv nəsaan, be ilav nəda han səb̄on, evi lohoim. Ale len nəda han eḃur kuv gidato dan nəpanismen, ale nəmakuvan enan ipat vi sutuai. ¹³A ṃo, ahai tutumav ebul hən nəda hinani mai nəda hebuluk mai nəmasiav hən natuh̄buluk pəhaṽut^k len nəwai, ale igol egiris niben nəvanuan lotob̄iŋb̄iŋal len nalo hən nibelit b̄iveveu dan nab̄iŋb̄iŋalan salito.^l ¹⁴Be nəda hiYesu esəhor masuṽ hən natgalenan. Len nədaŋan seNunun aGot totoh vi sutuai, aKristo, natit tosa toḃuer lan, etutumav hən gai van hən aGot. Imaienan, nəda han igol nəlodat imasil dan nəsa dattogole lotolav gidato vi lan nəmatan; nəda han igol nəlodat imasil hən datb̄ilotu hən aGot tovi nəkadun nəmauran.

¹⁵Husur natenan, aKristo evi p̄isal silat aGot tokis galito. Na-kel-gati-an veveu siGot eil gəgat len aYesu hən ləb̄ikad nəmauran vi sutuai aGot tokel gati. Husur aKristo imat hən ləb̄imakuv dan nəpanismen tonor hən galito sil nəsaan lotogolgole len na-kel-gati-an ta ṃo.

¹⁶Avan ideh totos gat na-kel-gati-an san ke, len nəmatan san anatan gail tile dereh tikad natit san gail, nəmatan sitenan totos gati, timasḃarḃar. ¹⁷Husur nəboŋ tomaur sal, na-kel-gati-an san ipat sal, be nəboŋ tomat, nəsa tokel gati isarpoh. ¹⁸Bathut enan, len nəda ŋai na-kel-gati-an ta ṃo aGot tolav mai aMoses etub̄at um. ¹⁹Nəboŋ aMoses tokel ur p̄is nakelean todaŋ gail mai nəvanuan p̄isi, ilav navurun nasipsip lotogol

ⁱ 9.6 Num 18.2-6 ^j 9.7 Lev 16.2-34 ^k 9.13 *Natuh̄buluk pəhaṽut* enan, loḃəŋasi, nəmasiav han ŋai ipat. ^l 9.13 Lev 16.15-16; Num 19.9, 17-19

tobisibis, mai nēpashēt nahisop, ale etur hēni len nēda heḅuluk mai nēda hinani mai nēwai, ale eḅil hēni hēn nēda ḅegiris nalōḅulat mai nēvanuan gail p̄isi. ²⁰Ikēl mai galit ke, “Egai nēda hēn na-kel-gati-an aGot tokel buni ke mitimasgol husuri.”^m ²¹Len nāvīde tomāienan, igol nēda egiris naim nētaḅōlen mai natit p̄isi hēn nalotuan lotosuh ei.” ²²Kitin, len nalo siMoses, ahai tutumav igol natit hēn nalotuan gail luveveu len nēda, pēpadan̄ natit p̄isi. Husur asike nēda ḅisel, imabe? AGot asike erubāt nēsaan dan nēvanuan gail.^o

²³Husur enan, naim nētaḅōlen len navile eg a pan mai natit p̄isi lotosuh lan luveveu ḅai len nēda herivatvat gail. Natgalenan lohum nēgarutian hēn natit gail len nēmav. Natit gail kitin len nēmav, nēda herivatvat sanor hēn ḅigol lēḅiveveu, be naviolan tovoi masuḅ sēhori ḅai inor hēni. ²⁴Husur aKristo saḅis len Naut Tolo Masuḅ nēvanuan toum hēni len navēlalito. Naut enan ehūm nēgarutian ḅai hēn Naut Tolo Masuḅ len nēmav. Be aKristo eḅis len nēmav kitin, ale gagai isor sidato len nēhon aGot. ²⁵Gai etile dan aḅiltihai tutumav tolav nēda savi ehan, ale toḅis len Naut Tolo Masuḅ len nasiḅau p̄isi. AKristo saḅis len nēmav hēn ḅetutumav dan̄ir hēn gai. ²⁶Tēmaienan, aKristo tēmasmat vēha-soḅsoḅur van, tuḅat len natuḅatan hēn navile a pan. Be gagai, len nēboḅ hēn nanōḅan hēn navile a pan, evisi vēha-sua tovi namēkot hēn ḅetutumav hēn gai hēn ḅilav kuv nēsaan. ²⁷Ale gidat dattovi vanuan, aGot eriḅ nēboḅ tonor hēn gidat v̄isusua datḅimat. Len nēboḅ enan dereh dateil len nēhon aGot len nakotan san. ²⁸Len nāvīde tomāienan, aKristo am imat, etutumav vēha-sua tovi namēkot hēn gai, hēn ḅilav kuv nēsaan sinēvanuan lotosōḅur. Dereh tegēm tētas, be savi m̄os nēsaan sidato. Dereh tegēm hēn ḅilav nēmauran vi sutuai mai alat lotovatvat viri, lotolōḅon masuḅ hēn lēḅerisi.^p

10 ¹Nalo siMoses ehūm nēmōl hēn natit gail lotovoi lēḅegēmai, be nēmōl savi natgalenan kitin. Naut kēmas ahai tutumav totutumav len nasiḅau p̄isi, natutumavan galenan lodēdas lēḅigol alat lotogēm hēn lēḅilotu, lēḅinor len nēhon aGot. ²Natutumavan galenan lētalēboi lētagol nēvanuan gail lētanor len nēhon aGot, natutumavan lētanōḅ. Husur alat lotolotu lētanor vēha-sua tovi namēkot len nēhon aGot, asike lētalōḅon tēsa len nēlolit sil nēsaan am. ³Be nēlolit sēmasil. Ale natutumavan salit galenan lugol ḅai ke, lotonau tēlmam hēn nēsaan salito len nasiḅau p̄isi. ⁴Husur nēda heḅuluk mai hinani edēdas ḅilav kuv nēsaan boḅ ideh.

⁵Imagenan, nēboḅ aKristo togēm vi lan navile a pan, ike,
 “Gomētahun natutumavan hēn narivatvat mai naviolan,
 be goutaut hēn nibegw hēn nēḅeviol hēni.

^m 9.20 Exo 24.8. Nēboḅ aMoses tokēmaienan, esēḅav hēn na-kel-gati-an siGot ta m̄o.

ⁿ 9.21 Lev 8.15 ^o 9.22 Lev 17.11 ^p 9.28 Isa 53.12

⁶ Lopəŋas kavkav hən narivatvat gail len natutumavan,
loviol hən natit gail hən ləbəkəkas kuv nəsaan salito,
wake gəsaḥəḥaḥur.

⁷ Beti nuke, 'Got, ginau bogai.

Nogəm hən nəbīgol nəsa gotoləŋoni,
hum lototos husur ginau len nalobulat tobul.'"^q

⁸ Metəkav aKristo ike, "Natutumavan hən narivatvat mai naviolan, narivatvat lotopəŋas kavkav həni, mai natit lotoviol hən gail hən ləbəkəkas kuv nəsaan, gomətahun gail, gəsaḥəḥaḥur hən gail" (be natutumavan galenan lunor len nalo siMoses). ⁹ Beti aKristo ike, "Ginau bogai, nogəm hən nəbīgol nəsa gotoləŋoni." Len nasoruan enan ikas kuv na-kel-gati-an ta mō hən bəseŋav hən na-kel-gati-an veveu. ¹⁰ Ale husur aYesu Kristo togol nəsa aGot toləŋoni nəboŋ totutumav hən niben gabag, len na-tutumav-vəḥa-sual-an tovi naməkot, aGot igol datunor len nəhon, datovi esan səbōn.

¹¹ Akis ahai tutumav gail pisi loil təban nəmel tutumavan, loum len nalotuan, lotutumav tabtab hən natit gail lotopitpitoḥ. Be natutumavan hən natgalenan saləboi bəkəkas kuv nəsaan boŋ ideh.^r ¹² Be aKristo, ahai tutumav enan sidato, etutumav hən natesua ŋai. Etutumav vəḥa-sua tovi naməkot hən gai hən bīkas kuv nəsaan vi sutuai. Beti ebətah len navəlan nəmatu siGot. ¹³ Len naut enan itoh vir aGot bīgol naenemi san gail ləbēvi ut kəmas, hum nakes toriŋ narien gəlar lan.^s ¹⁴ Husur, len natutumavan enan tosua ŋai, aKristo igol nəvanuan san gail lunor len nəhon aGot vi sutuai, galit aGot togolgol naveveuan len galito hən ləbēvi esan səbōn.

¹⁵ ANunun aGot am ikel koti mai gidat ke tomaienən. Husur ike,

¹⁶ "Ale ginau Nasub aGot nekəmaiegai ke,
Len nəboŋ bəgəmai,
dereh nita gat na-kel-gati-an egai mai galito.
Dereh nerij nalo sagw gail len nəlolito,
ale nitos gat gail len nənauan salito."^t

¹⁷ Beti ike,

"Nəsaan salito mai natit lotogol gail tobur kotov nalo,
asike nunau təlmam hən gail boŋ ideh am."^u

¹⁸ Imaienən, nəboŋ aGot torubat nəsaan galenan dan galito, səkad natutumavan ideh am sil nəsaan.

Datidaŋ len aGot

¹⁹ Imagenən bathudud nədəlomian, len nəda hiYesu datukad na-il-buri-an hən datbēbis len Naut Tolo Masuḥ len nəmav. ²⁰ Len nəmatan

^q 10.7 Psa 40.6-8 ^r 10.11 Exo 29.38 ^s 10.13 Hən naves 12-13, ris Psa 110.1

^t 10.16 Jer 31.33. Ipru 8.10. A mō aGot itos gat nalo len nəvat, be gagai itos gati len nəlon nəvanuan. ^u 10.17 Jer 31.34

san aYesu esəŋav hən nañisal veveu, nañisal nəmauran tolavutur len nabiltikaliko vəbar Naut Tolo Masuṽ. ²¹Ale husur dattokad abiltihai tutumav toyalyal toil a mo hən naim siGot, ²²dategəm vi təban aGot, datsamətahw husur nəlodat topul hən nadələmian kitin. Husur aKristo igol nəda han egiris nəlodato hən datbiveveu, asike datoləŋon isa len nəlodat sil nəsaan am. Ale ekəkas nibedato hən nəwai toveveu.ʸ

²³Datetəgau gat nə-vatvat-viri-an dattokel uri ke dattokade, sadaterus dani, husur datoləboi datberijə nəlodat len aGot hən biŋol nəsa tokel gati.

²⁴Datinau nañisal gail hən datbevi tarhət sidat gabag hən datbeləmas bun gidat gabag mai hən datbiŋol natit tovoi gail. ²⁵Sa-nəlodat tiḃov hən naḃonḃonan hən gidat gabag hum nəvanuan galevis lotogolgole. Be datigol gidat gabag dateləŋon tivoi am len nəlodato. Ale datigol tabtab həni bathut tomasil ke Nəboŋ siNasuḃ beŋəm pəpadaŋ.

²⁶Datbeləboi nakitinan tia, ale datbilekis hən datbiŋol tabtab hən nəsaan, səkad naviolan hən natutumavan ideh am toləboi bekekas kuv nəsaan. ²⁷Be ikad namətahwan ŋai mai nə-vatvat-viri-an hən nəpanis-men mai nəhab towunwun hən bihan piis naenemi siGot gail balai.ʷ

²⁸Avan ideh tomətahun biŋol husur nalo siMoses, ale nəvanuan toru o totor ləbikel koti ke tomaienən, imat sile, nalolosaan eḃuer.ˣ ²⁹Be mitinau nəvanuan lotomətahun aNətun aGot, lotonjit nəholit van həni; lotonau ke nəda togol lotoveveu dan nəsaan tovi ut kəmas ŋai, savi natideh; ale lotosor mədas aNunun aGot toviol kəmas hən navoian, nəpanis-men silatenən imabe? Nəvanuan lotomaienən, inor hən ləbipanis vəsa tibatbat. ³⁰Husur datoləboi aGot egaii toke, “Nasisilan ipat len ginau, dereh nilav naḃurḃuran mai gaiug hən nəsaan gotogole.” Ikele am ke, “Nasuḃ aGot dereh tisaḃ səhoti ke nəvanuan san gail lipanis o teḃuer.ʸ” ³¹Nəvanuan biḃoh len navəlan aGot nəkadun nəmauran, evi natsua hən avan enan beḃmətahw habat lan.

³²Be mitinau təlmam hən nəboŋ ta mo gail, nəboŋ nañial hən na-kel-uri-an tovoi totuḃat miis gamito. Mitinau na-il-gəgat-an samito nəboŋ məttodaŋ buḃ na-ləŋon-isa-vəsa-an. ³³Len nəboŋ galevis nəvanuan losəvar gamito, lomədas tabtab hən gamito len nəhon nəvanuan gail. Len nəboŋ tile am mətovi tarhət silat alaten lotomədas masuṽ hən galito. ³⁴Mətukatəḃol hən na-ləŋon-isa-an silat lototoh len naim bəbaŋis. Nəboŋ alat lotoil a mo lototariv kukuv piis natit samit dan gamito, mətudaḃ həni len nakemkeman, husur mətoləboi tia ke, gamit mətukad natit gail lotovoi am, natit gail lotopat vi sutuai. ³⁵Na-il-buri-an len nadələmian samit satimasig husur nakoḃurḃuran han etibau. ³⁶Mitimaskad nə-daŋ-buri-an hən ke, nəboŋ məttogol nəsa aGot toləŋon gail, dereh mitikad nəsa aGot tokel gati. ³⁷Husur ehum natosian siGot toke,

ʸ 10.22 Eze 36.25 ʷ 10.27 Isa 26.11 ˣ 10.28 Deu 19.15 ʸ 10.30 Deu 32.35-36

“Asike idareh atenan togəmgəmai dereh tevisi
ale asike evəlo.

³⁸ Ale nəvanuan sagw tonor dereh tikad nəmauran tokitin,
husur eriŋ nəlon len ginau.

Ale b̄erus təlmam, asike nohəhəv̄ur həni.”^z

³⁹ Be gidato, datsavi silat lotorusrus təlmam vəmasig. Datovi silat lotokad nadəlomian len aGot, lotokad nəmauran.

Nadəlomian

11 ¹ Be nadəlomian evi sa? Nadəlomian evi na-ləboi-buni-an ke nəsa dattovatvat viri dereh tevisi. Evi naləboian ke nəsa datsakəta risi, ekitin, nə-lon-uri-an ēbuer. ² Bathut nadəlomian enan alat ta sutuai lotokade, aGot isor sal suh galito.

³ Len nadəlomian datoləboi səhoti ke, len nasoruan san, aGot igol navile a pan mai natit p̄isi am. Imaienan, len nəsa datsaləboi datb̄erisi, aGot igol natit p̄isi dattoləboi datb̄erisi.^a

⁴ Mitinau aKen mai aApel tovi āvan. Len nadəlomian aApel etutumav hən naviolan tovoi səhor naviolan siKen. Bathut nadəlomian siApel, aGot isor sal suhi ke tovi vanuan tonor, ale ehəhəv̄ur hən naviolan san. Ale naut kəmas aApel tomat sutuai tia, len nadəlomian san isor mai gidato sal.^b

⁵ Len nadəlomian aEnok səkad nəmatan, husur aGot ilav kuvi vi məhat. Avan ideh səsəb̄ niben husur aGot ilav kuvi. Husur a tahw hən tolav aEnok vi məhat, aGot ikel koti ke tohəhəv̄ur həni.^c ⁶ Ale nadəlomian b̄ebuer len nəvanuan, edədas b̄igol aGot b̄ehəhəv̄ur həni. Husur avan ideh togəm hən aGot, timaskad nadəlomian ke aGot totoh, mai toviol hən nakonp̄urp̄uran mai alat lotop̄usp̄us kitevi hən ləb̄eləboii.

⁷ AGot ikel mai aNoah ke natit gail aNoah sarisi sal dereh tevisi. Ale len namətahwan hən nəyalyalan siGot, mai len nadəlomian, aNoah eum hən nəak hən b̄esusuan nəbathudud san lan dan nilev topul. Len nadəlomian san, aNoah isāb̄ səhoti ke, navile a pan timaspanis. Ale aGot eriŋi ke aNoah inor len nəhon bathut nadəlomian san.^d

⁸ Len nadəlomian, aAraham igol husur nəsa aGot tokisi hən b̄igole. Nəboŋ aGot tokisi hən b̄eriŋ naut totohtoh lan hən b̄evi lan naut aGot tokel gati ke tikade balai, aAraham ivan, naut kəmas saləboi naut b̄evi lan! ⁹ Len nadəlomian aAraham itoh len naim nətāp̄olen hum ametb̄os, len naut aGot tokel gati ke tikade balai. Ale alsak, anatun aAraham, mai aJakop, aməhaibən, gəlar am arutoh ei maienan, ale arukad na-

^z 10.38 Hab 2.3-4 ^a 11.3 Gen 1; Psa 33.6, 9; Jon 1.3 ^b 11.4 Gen 4.3-10 ^c 11.5 Gen 5.24

^d 11.7 Gen 6.13-22

kel-gati-an siApraham.^e ¹⁰Husur aApraham ekæta vir nabiltivile tokad nêpaudesen topat vi sutuai, aGot togarut nêplan han mai toum hêni.^f

¹¹Len nadêlomian siApraham, aGot igol aApraham elêboi ãegêm vi tata, naut kêmas tovi haÿut tia, mai naut kêmas aSarah tobutoh. Husur len nabunusian siApraham, gai elêboi ãerij nêlon len aGot tokel na-kel-gati-an maii.^g ¹²Naut kêmas aApraham tovi haÿut buni tia, be sêmat sal, gai evi nêkadun nêpasusan tosoÿur. Lusôÿur hum nañeso gail len nêmav, ale hum nabion bitas, nêvanuan edêdas ãeÿuruŋ gail.^h

¹³Nêvanuan galen ãisi loil gêgat len nadêlomian salito van vêbar lotomat. Lêsêkad natit aGot tokel gati ke lêbikad gail balai; be losuh sutuai hên lotoris natgalenan ta tahw buni lêãegêmai, ale lohêhaÿur. Ale lukel koti ke lotovi metÿos lototoh len navile a pan, be savi naut a im salito.ⁱ ¹⁴Nêvanuan lotokêmaïenan, imasil ke lotokæta doŋ naut hên ãegêm vi naut a im salito. ¹⁵Lætênaunau naut matmat salit lotoriŋi, lêtalêboi lêtatêlmam vi lan. ¹⁶Avil lolêŋon masuÿ hên naut ideh tovi sêhori, naut a im len nêmav. Imaienan aGot nahurun sêsa hên lotoki-si hên aGot salito, ehêhaÿur hêni, husur eutaut hên nabiltivile sua m̄os galit tia.

¹⁷Nêboŋ aGot toke ãebunus tas nadêlomian siApraham ke ãimabe, aApraham, len nadêlomian san, eviol hên alsak hên ãetutumav hêni.^j AApraham, aGot tokel gati maii ke tikad nêpasusan tisoÿur, gai eutaut hên ãetutumav hên anatun tosua ŋai, ¹⁸naut kêmas aGot tokel maii ke, “Nêpasusan sañ dereh levi len nêpasusan seIsak.”^k ¹⁹Len nabunusian siApraham, inau ke aGot tolêboi ãigol nêvanuan ãile mêhat dan nêmatan. Ale datolêboi datÿike, ehum aApraham tokad têtas hên alsak totêlmam dan nêmatan.

²⁰Len nadêlomian, alsak eus aGot hên ãivoi hên anatun gêlaru, aJakop mai aEsau len nêboŋ gail lêãegêmai.^l

²¹Nêboŋ pêpadaŋ hên aJakop ãimat, len nadêlomian, eus aGot hên ãivoi hên anatun aJosef gêlaru. Ale etur sêŋar gai len nêhai têbatehw, ilotu hên aGot.^m

²²Nêboŋ pêpadaŋ hên aJosef ãimat, len nadêlomian, isor husur nêboŋ alat a Israel lêbivan dan naut a Ijip. Ale ikel buni ke, nêboŋ lêbivan lipat nabêlasun gail van.ⁿ

²³Nêboŋ lotopas aMoses, len nadêlomian, anan mai atêman arosusuan aMoses van vêbar nahêbati han totor, husur loris ke tokab, totile, ale arsamêtahw hên arbeÿur kotov nalo sekij.^o

^e 11.9 Hên naves 8-9, ris Gen 12.1-5, 35.12, 27 ^f 11.10 Ipru 11.16, 12.22

^g 11.11 Gen 18.11-14, 21.2 ^h 11.12 Gen 22.17 ⁱ 11.13 Gen 23.4; 1Chr 29.15; Psa 39.12

^j 11.17 Gen 22.1-14 ^k 11.18 Gen 21.12 ^l 11.20 Gen 27.27-29, 39-40 ^m 11.21 Gen 47.31, 48.1-20 ⁿ 11.22 Gen 50.24-25; Exo 13.19 ^o 11.23 Exo 1.22, 2.2

²⁴Nəboŋ aMoses totibau, len nadəlomian, emətahun nəvanuan gail ləbəkisi hən anatun anatvavin aFero.^p ²⁵Emətahun nəsaan husur togol nahəhaʔuran toṁidol ŋai, be ilekis hən bīkatəpōl hən nəmauran todaŋ nəvanuan siGot lotoləŋon tosa vəsa lan. ²⁶Len nabunusian san, aMoses inau ke, nakontit gail a Ijip topul həni savi natideh, be nəvanuan gail ləbesəvari, ehəhaʔur hən bələŋon bīsa mōs Kristo bēgəmai, səhor hən bīkad nakontit gail a Ijip topul həni. Husur inau tabtab hən nakonpūrṑuran aGot bēviol həni maii balai.

²⁷Len nadəlomian, aMoses eriŋ naut a Ijip, samətahw len nəlol paŋpaŋ sekiŋ, husur etəgau gat naṑisal san hum tokəta ris aGot nəvanuan lotodədas ləberisi.^q ²⁸Len nadəlomian, aMoses igol nəhanan hən nəPasova nametəkav. Ikele hən alat seIsrael ke, ligol nəda tegiris nabopita salit gail hən aŋel hən nəmatan asike bībar ahai a mō salit gail.^r

²⁹Len nadəlomian, alat seIsrael luyar tukot len naut Nətas Bisibis tolul dani, hum lotoyar len nətan masmas. Be nəboŋ alat a Ijip lotoke ləbēhusur galito, lomun, lumat pīsi.^s

³⁰Nəboŋ alat seIsrael lotoyar garu len nabiltivile Jeriko husur nəmaribōŋ toməlevru, len nadəlomian, nəvōd hən nabiltivile enan iteh.^t

³¹Mitinau aRahap toṑur hən niβen. Nəboŋ nəvanuan toru artomətan natit pīsi len nabiltivile Jeriko, aRahap ehəhaʔur hən artotoh maii. ŋa len nadəlomian, alitenan səmat mai alat a Jeriko ləsagol husur nəsa aGot tokele.^u

³²Ikad isōbur am hən nəbīkele, be namityal eḅuer hən nəbisor husur aKiteon, aParak, aSamson, aJeftah, aTevit, aSamuel mai ahai kelkel ur gail.^v ³³Len nadəlomian, nəvanuan galenan lugol natit isōbur. Luḅal mai nakiŋ naut tiltile gail ale losəhor galito; nəboŋ lotoi a mō hən nəvanuan gail, lugol nəsa tonor hum aGot toləŋoni; ale lukad nəsa aGot tokel gati ke ləbīkade. Len nadəlomian lugol nabuŋon nalion gail ekəkōl,^w ³⁴lugol nəhəb topaŋ habat imat; lugam yav dan nəmatan hən nabu nəbalan. Ləsədaŋ be nədaŋan egəm hən galito; logəm vi bəhariv hən nabiltibalan, luḅal mai navəshəsoltia hən nametḅos gail van lohut galito.^x ³⁵Len nadəlomian, alatpəhaʔut lukad tətəs hən amahealit gail lotole məhat dan nəmatan.^y

Ikad nəvanuan tile gail am lotomətahun ləḅipair dan nadəlomian salito, naut kəmas nəvanuan gail lotomədas bun galit van lumat sile. Ludaṁ hən ləḅimat maienan hən ləḅikad na-le-məhat-an dan nəmatan. Na-le-məhat-an enan ivoi səhor na-le-məhat-an salit ta mō husur iḅan hən nəmauran

^p 11.24 Exo 2.10–12. Alat a Ijip lokis akiŋ salit gail hən aFero. ^q 11.27 Exo 2.14–15. Nəboŋ aMoses togam dan akiŋ, samətahw lan, emətahw husur naIpru gail lomətahun ləbēhusuri hum nəvanuan na-il-a-mō-an. ^r 11.28 Exo 12.21-30 ^s 11.29 Exo 14.21-31 ^t 11.30 Jos 6.12-21 ^u 11.31 Jos 2.1-21, 6.22-25 ^v 11.32 Kiteon: Jdg 6-7; Parak: Jdg 4-5; Samson: Jdg 13-16; Jeftah: Jdg 11-12; Tevit: 1Sam 16.1–31.13; 1Ki 1.1–2.11; Samuel: 1Sam 1.1–25.1. ^w 11.33 Dan 6.1-27 ^x 11.34 Dan 3.1-30 ^y 11.35 1Ki 17.17-24; 2Ki 4.18-37

vi sutuai. ³⁶Ale nəvanuan galevis losəsəlonj hən na-sor-vilesi-an mai nabilasian; ale galevis am lutoh len nəbaņisian hən natsen len naim bəbaņis.^z ³⁷Galevis lumat len natubunian; lumat len na-les-kotov-nibelito-an; lumat len nə-ta-buni-an hən naβu nəβalan. Len nəyaran salito losun nahurhupsip mai nahurhunani. Lupa tite, nəmauran salit idaņ, nəvanuan gail lomədas tabtab hən galito.^a ³⁸Lovi vanuan lotovoi. Alat navile eg a pan ləsanor kasi hən ləβitoh mai galito. Alaten lotovoi luyar lab len naut masmas toβəbesw mai len nəvēhuh gail, losusuah len nəburhuvat mai nəbur gail len tan.

³⁹Alatenan ta mō, Got isor sal suh galit pisi husur nadəlomian salito, be nəsa aGot tokel gati ke ləβikade balai galit ideh səkade.^b ⁴⁰Husur aGot eutaut hən natsua tovoi səhor ta mō mōs gadit pisi, hən ke, len nəbonan mai gidato ŋai, galit loləboi ləβikad nəvit na-kel-gati-an pisi san.

AGot igol datupanis hən bēvusan gidato

12 ¹Alatenan ta mō, nəmauran salit ikel kot nadəlomian salito len aGot, ale nəmauran salito igol nadəlomian sidat idaņ am. Imagenan, husur dattokad nəbilituṽoh enan tahum lotodar vis gidato len nəgamgaman hən nəmauran, datebubulan natit pisi toməlas gat gidato, mai nəsaan tomədmədau hən dattovisivi lan. Ale len nə-daņ-βuri-an datigam len nəgamgaman aGot toriņ gidat lan. ²Datekəta haihai len aYesu tovi nəkadun nadəlomian sidato. Evi gai tovurvur nadəlomian sidato. Bathut nakemkeman topat vir aYesu, idaņ βur nəmatan len nəhai balbal, nahur sasa hən nəmatan enan savi natideh lan. Ale ebətah len nətarhət nəmatu hən nəbilitihai bətbətah siGot.^c

³Mitinau aYesu todaņ βur nahur sasa len navəlan nəvanuan nəsaan lotovi enemi san gail. Mitinau aYesu hən asike mətβikad na-ləņon-isa-an len nəlomito, asike nəlomit βiβov hən nəmauran samito. ⁴Mətuβal hən nəsaan βinoņ len nəmauran samit gail, be gamit ideh səmat sal len nəβalan enan. ⁵Ale nəlomit iboņboņ hən nasoruan aGot tokel mai gamit hum anatan gail hən βigol mətβeləņon βivoi am len nəlomito. Ike,

“Natugw, saginau nəpusanan hən nəpanismen siNasuβ aGot hum tovi ut kəmas.

Nəboņ βesivoh len gaiug,
sa-nəlomō tisa.

⁶Husur len nəpanismen,

Nasuβ aGot eṽusan alat gai toləmas bun galito,

^z 11.36 1Ki 22.26-27; 2Chr 18.25-26; Jer 20.2, 37.15, 38.6 ^a 11.37 2Chr 24.21

^b 11.39 Len naves 33, datorisi ke galit galevis ta mō lukad natit gail lotovoi aGot tokel gati ke ləβikad gail. Be ikad na-kel-gati-an topat sal. Galit lokəta vir nəboņ aGot βəsəvat aKrisito gəmai, be ləsarisi len nəmauran salit gail. ^c 12.2 Psa 110.1

ipanssem galit p̄isi

gai todañ hən lotovi natun gail.”^d

7 Mitidaŋ b̄ur naḡusanan hən nəpanismen, husur naḡide aGot toka-
de len gamito esuñan məttovi anatum gail. Məḡunau ke tokad natətai
ideh atəman səpansem hən b̄eḡusani a? Ao! 8 Anatum aGot gail p̄isi
lukad naḡusanan hən nəpanismen. Be b̄eḡuer len gamito, məḡovi natə-
tai naḡisal, məḡsavi natun kitin. 9 Gidaḡ p̄isi datukad atəmadat gail hən
navile a pan. Lupanssem gidaḡ hən ləb̄eḡusan gidaḡo, ale datoputsan galito
len nənauan sidaḡo. Ale datimabe hən aTata senunudato totoḡ len nəmav?
Dateriŋ gidaḡ len navəlan hən datb̄imaur! 10 Atəmadat gail lupanssem
gidaḡo len namityal galevis ŋai m̄os nanoran hum tovoi len nənauan
salito. Be aGot ipanssem gidaḡo m̄os nanoran hən b̄evi tarhət sidaḡo hən
datb̄ikatəp̄ol hən naḡoruan san. 11 Nəboŋ nəpanismen m̄os nanoran tobar
gidaḡo, naut kəmas toḡusan gidaḡo o tovi tarhət sidaḡo, datsahəhəḡur hən,
husur eḡḡas! Be a tahw, iḡvan hən natəmat m̄os alat aGot toriŋ galit lan,
husur lotogol nəsa tonor aGot toləŋoni.

12 Imagenan, navəlamit lotomərav sədaŋ, nakobkob nariemit lotogau,
lidaŋ! 13 “Mitigol naḡisal gail linor m̄os nalohriemito,” hən alat lotogau
asike narielit b̄etiles, be hən ləb̄imaur.^e

Səsəloŋ husur nalələgauan aGot tokele

14 Məḡehisi hən məḡbitoh len natəmat mai nəvanuan p̄isi; məḡehisi hən
məḡb̄idaŋ len aGot, mai hən məḡbevi esan səḡon ŋai. Avan ideh asike
b̄idaŋ len aGot, asike b̄evi siGot, məḡunau ke b̄eris Nasuḡ a? Ao, asike
erisi boŋ ideh. 15 Məḡelələgau hən gamit ideh asike b̄etəgau suluḡ navoian
aGot toviol kəmas hən. Gamit ideh satehum nəharhət nəhai tokon, husur
nəboŋ totoḡ, igol nəmauran samit idaŋ, ale emədas masuḡ hən isobur.^f
16 Gamit ideh satigol naitian tosa, satesuñan aEsau tonau ke aGot tovi
ut kəmas. Esau evi ahai a m̄o, be idañ hən na-il-a-m̄o-an san hum ahai
a m̄o, hən b̄ihan nasiloh nəhanian sua. 17 Məḡtoləboii ke, a tahw aEsau
eləŋon ke atəman teus aGot hən b̄eriŋ navoian lan hum ahai a m̄o, be
ikad namətahusian ŋai. Naut kəmas aEsau totaŋisi, edədas b̄egəgel hən
naḡit nəsa togole tia.^g

18 Məḡsagəm vi lan naḡehuh məḡtoləboi məḡbibari hum alat seIsraeḡ ta
m̄o. Galit lovi lan Naḡehuh Sinai nəhab towunwun lan; naut imermer,
ikad nəmargobut, ale nəlan iḡvas galito. 19 Losəsəloŋ hən nəwalan hən
nətrampet mai nabiltidoldol tosor. Nəvanuan lotosəsəloŋ hən loŋri aGot
hən asike b̄ikel nasoruan ideh am.^h 20 Lomətahw habat len nəsa aGot

^d 12.6 Pro 3.11-12 ^e 12.13 Hən naves 12-13, ris Isa 35.3; Pro 4.26 ^f 12.15 Deu 29.18

^g 12.17 Hən naves 16-17, ris Gen 25.29-34, 27.30-40 ^h 12.19 Hən naves 18-19, ris
Exo 19.16-22, 20.18-21; Deu 4.11-12, 5.22-27

tokele. Ike, “Avan ideh o narivatvat ideh b̄ibar nāvehuh egai, mitimas-tubuni.”ⁱ 21 Nəboŋ aMoses toris natgalenan lotogol namətahwan, ike, “Nupab len namətahwan ninegw topil lan.”^j

Gamit mətsagəm vi lan nāvehuh enan. 22 Be gamit mətogəm vi lan Nāvehuh Sion, vi lan nabiltivile siGot nəkadun nəmauran, naut a Jerusalem len nəmav. Len naut ei aŋel lotosōbur vəsa lūbon̄bon len nabiltikemkeman. 23 Mətogəm vi lan nābon̄bonan silat lotovi natun aGot, ahai a m̄o san gail, gai totos gat nahəsalito len nəmav. Mətogəm hən aGot tokot hən nəvanuan p̄isi. Mətogəm hən nanunun nəvanuan gail lotonor, aGot togol lotonor len nəhon. 24 Mətogəm hən aYesu, na-kel-gati-an veveu siGot toil gəgat lan. Mətogəm vi lan nəda hiYesu togiris gamito, nəda tosor husur natsua tovoi səhor nəda hiApel.^k

25 Samtemətahun aGot tosor. AMoses evi vanuan navile a pan ŋai, ale alat selsrael lotomətahun nalələgauan tokele, ləsəgam yav dan nəpanismen. B̄imaienən, gidato dat̄b̄ipair dan aGot len nəmav, mai nalələgauan gai tokele, asike datugam yav dan nəpanismen boŋ ideh.^l 26 Len nəboŋ enan nadolon aGot ekur hən navile a pan, be gagai ikel gati ke, “Dereh nekur hən navile a pan vəha-sual am, savi navile a pan ŋai, be nəmav am.”^m 27 Len nasoruan “vəha-sual am” aGot tokele, namilen ke, natit p̄isi ta m̄o aGot togol gail, dereh lekur, limasig, hən ke, natit ləsakur ŋai ləb̄ipat tin.

28 Imagenan, husur aGot eviol mai gidat hən natohan pipihabəlan todədas b̄ekur, husur natenan, datepul hən nasipaan, ale datilotu hən aGot len nāvide gai b̄ehəhāvur hən̄i, datilotu hən̄i len namətahwan mai nəmaŋmaŋan hən nəyalyalan san. 29 Husur “aGot sidato evi nabiltihab tohan puŋpuŋ natit p̄isi.”ⁿ

Nə-maris-kotovi-an

13 1 Məteləmləmas bun gamit gabag tabtab sūman məttovi latmīvan. 2 Sa-nələmit tibon̄boŋ hən mət̄b̄ehəhāvur hən namet̄bos b̄itoh lohoim samito. Nəvanuan galevis lotogol tomaienan hən namet̄bos gail, lukad aŋel gail lototoh lohoim salito be ləsələboii.^o 3 Sa-nələmit tibon̄boŋ hən alat lototoh len naim bəbaŋis. Mitinau galito, nələmit titaŋis galito hum məttotoh mai galit len naim bəbaŋis. Ale alat nəvanuan gail lotomədas galito van van lotoləŋon tosa vəsa, mitinau gat galito hum napəŋasan salito topat len nibemito.

4 Gamit p̄isi məteriŋ nəlahan a məhat len nənauan samito. Sa-nəmel hən nəlahan teb̄iŋb̄iŋal, namilen ke, alarmisoan aridaŋ len nəlahan səla-

ⁱ 12.20 Exo 19.12-13 ^j 12.21 Deu 9.19 ^k 12.24 Gen 4.10. Nəda hiApel ikel uri ke aGot dereh tigol nəpanismen, be nəda hiYesu ikel uri ke aGot dereh tilav kuv nəpanismen.

^l 12.25 Exo 20.22 ^m 12.26 Hag 2.6 ⁿ 12.29 Deu 4.24 ^o 13.2 Gen 18.1-8, 19.1-3

ru. Husur aGot dereh tisaḅ səhoti ke, nəvanuan togol naitian toḅur kotov nəlahan, mai nəvanuan lotogol naitian tosa, limaspanis.

⁵Len nəmauran samito samteləḅon masuḅ hən nəvat, be mətehəhaḅur hən nəsa məttokade. Husur aGot ike,

“Asike noriḅ gamit boḅ ideh,
asike noriḅ gaḅulan gamito.”^p

⁶Imaienan asike nomətahw hən nəḅike,

“Nasuḅ evi na-vi-tarhəte-an sagw,
asike nomətahw.

Asike nomətahw len nəsa nəvanuan ḅai
toləboi ḅigole hən ginau.”^q

⁷Mitinau təlmam hən alat lotoil a ḅo hən gamito, lotoḅusan gamit hən nasoruan siGot. Mitinau naḅit nəmauran salit gail, ale nadələmian samito tesuḅan nadələmian salito.

⁸AYesu Kristo sagəḅel boḅ ideh, imaienan ḅai nino, daməḅai, vi sutuai.

⁹Imaienan naḅusanan tiltile lotovinvinu, məttotətan hən gail, saleliv gamit vi tut.^r Ivoi hən məḅḅikad nədaḅan len nələmito, nədaḅan togəḅ len navoian aGot toviol kəmas həni, sagəḅ len nəhanian hən nalotuan savi tarhət silat lotohani.

¹⁰Ahai tutumav gail loum len naim nətaḅolen len navile a pan. Nəmel tutumavan sidat ipat, be galit ləsaləboi ləḅihan ei.^s ¹¹A ḅo abiltihai tutumav ipat nəda herivatvat lohoim, vi lan Naut Tolo Masuḅ hum naviolan hən ḅəkəkas kuv nəsaan sinəvanuan gail. Be loḅəḅas ḅis niben narivatvat gail a tut dan naut naim nətaḅolen gail lotokir lan.^t ¹²Len naḅide tomaie-nan, aYesu am evivile dan nabiltivile, eləḅon isa habat, imat hən nəda han ḅikas kuv nəsaan dan nəvanuan san gail, hən ləḅevi siGot səḅon ḅai.^u

¹³Imaienan datevivile dan naut naim nətaḅolen gail lotokir lan, dativan hən aYesu hən datḅikatəḅol hən na-ləḅon-isa-an san. Namilen ke, dateriḅ nalo silat seIsrael, dateriḅ nəlodat len aYesu ḅai, naut kəmas nəvanuan gail ləḅisor mədas gidato hum lotogole hən gai. ¹⁴Husur len navile eg a pan datsəkad nabiltivile hən datḅitoh tin lan vi sutuai; be datudəḅ kitev naut a im ḅəḅəḅ balai.^v ¹⁵Imaienan, len aYesu, datetutumav tabtab hən na-sor-sal-suhi-an tovi naviolan vi təban aGot, naḅit nabuḅodato tokel koti ke tovi Masta sidato. ¹⁶Ale sa-nələmit tibəḅboḅ hən məḅḅigol navoian, mai hən məḅḅevi tarhət silat lotoḅidol. Natgalenan boh, lovi naviolan natutumavan aGot tohəhaḅur hən gail.

^p 13.5 Deu 31.6, 8; Jos 1.5 ^q 13.6 Psa 118.6 ^r 13.9 Efe 4.14; Rom 14.2-23; 1Kor 8.8; Kol 2.7, 16-22; 1Tim 4.3 ^s 13.10 Ipru 9.11-14. A ḅo ahai tutumav gail luhan nahudhutit lototutumav həni. Be “nəhanian” hən natutumavan len nəmel tutumavan sidato evi aKristo ale lodədas ləḅihani. Namilen ke, alat lotohusur naḅide hən nalo ta ḅo hən ləḅiveveu, o hən ləḅinor len nəḅon aGot, lodədas ləḅikad nəmauran kitin aKristo tomat hən datḅikade.
^t 13.11 Lev 16.27 ^u 13.12 Jon 19.17, 20 ^v 13.14 Ipru 11.10, 16

¹⁷Mitigol husur nasa alat lotoil a mō hən gamito len Nasuḽ lotokele, mäterij gamit len navəlalito. Lokətkəta təban gamito, ale galit limaskel mai aGot hən na-kel-uri-an husur nauman enan salito. Mitigol husur nasa lotokele hən ləḃeum len nahəhaḃuran, savi len nəlolit tosa. Husur, enan asike evi tarhət samito!

¹⁸Mitisor tuḃ tabtab mōs ginamito. Namtoləboi buni ke nəlonamit imasil, ale namtoləḃon masuḃ hən namtbikad naḃide tonor ŋai, len natit p̄isi namtbigole. ¹⁹Noləḃon masuḃ hən mətḃisor tuḃ ke, aGot tidaḃ hən natəl-maman sagw hən nəḃegəm tutut hən gamito.

²⁰⁻²¹AGot ita gat na-kel-gati-an topat vi sutuai len nəda hiYesu, aMasta sidato, ale igol aYesu, tovi naḃiltivanuan tokətkəta təban nasipsip, ile məhat dan nəmatan. AGot hən natəḃat tigol mətəpul hən natit p̄isi tovoi tonor hən mətḃigol nasa toləḃoni. Len aYesu Kristo, aGot teum len nəmauran sidato, tigol natit p̄isi ḃehəhaḃur həni. Nə-sal-suhi-an hən nəyalyalan san tevi təban aYesu Kristo vi sutuai sutuai! Ganan!

Nasoruan naməkot

²²Bathudud nadəlomian noləḃon masuḃ hən mətḃesəsəloḃ husur nasoruan sagw hən ḃigol mətḃeləḃon ḃivoi am len nəlomito, husur naləḃulat napisulan egai nototosi van hən gamito, epitol ŋai. ²³Nuke mətələḃoi ke, awawa sidat len nadəlomian, aTimoti, ludakuvi dan naim bəḃan̄jis. Gai ḃegəm tutut, dereh nitah maii hən namḃegəm ris gamito.^w

²⁴Mitikel na-ke-ivoi-an mai nəvanuan p̄isi lotoil a mō hən gamito, mai nəvanuan p̄isi am siGot ei. Alat a Itali lukel na-ke-ivoi-an salito mai gamito.

²⁵Navoian aGot toviol kəmas həni tipat len gamit p̄isi.

^w 13.23 Uman 16.1